Suomen ympäristökeskus SYKE
Finnish Environment Institute
Finlands miljöcentral
Kehittämispäällikkö Jorma Jantunen

14.11.2019 Dnro SYKE-2019-J-259

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunta

Pyyntö 8.11.2019

U 73/2018 vp Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle yhteisen maatalouspolitiikan uudistamista koskevista ehdotuksista

Komissio julkaisi 1.6.2018 lainsäädäntöehdotuksensa EU:n uudeksi yhteiseksi maatalouspolitiikaksi. U-jatkokirjeessä kuvataan, miten Euroopan unionin yhteisen maatalouspolitiikan uudistamista koskevien asetusehdotusten käsittelyssä on edetty tuon jälkeen Itävallan ja Romanian puheenjohtajakausilla syksyllä 2018 ja keväällä 2019.

Suomi jatkaa asetusehdotusten käsittelyä omalla puheenjohtajakaudellaan. Toimiessaan puheenjohtajana Suomi esittää yhteisiä ratkaisuja eikä aja ensisijaisesti kansallisia näkemyksiä. Tästä syystä tässä lausunnossa ei tarkastella niinkään esityksen ympäristövaikutuksia Suomessa, vaan yleisemmin Euroopan laajuisesti. Viime vuonna eduskunnan ympäristövaliokunnalle antamassaan asiantuntijalausunnossa (4.12.2018 Dnro SYKE-2018-J-229) Valtioneuvoston U-kirjelmästä eduskunnalle yhteisen maatalouspolitiikan uudistamista koskevista ehdotuksista (U 73/2018 vp) SYKEn edustajat tarkastelivat komission ehdotuksen ympäristövaikutuksia Suomessa.

Euroopan unionin nykyinen tavoite on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä 40 prosentilla 2030 mennessä. Marraskuussa 2018 Euroopan komissio julkaisi pitkän aikavälin strategian ilmastoneutraaliuden saavuttamiseksi EU:ssa vuoteen 2050 mennessä. Euroopan parlamentti vaati maaliskuussa 2019 hyväksymässään päätöslauselmassa kunnianhimoisempia päästövähennystavoitteita vuodelle 2030, jotta hiilineutraalius voidaan saavuttaa 2050 mennessä. Pääministeri Rinteen hallitus on asettanut tavoitteekseen, että Suomi on hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen nopeasti sen jälkeen.

Haasteena on saada EU:n yhteinen maatalouspolitiikka tukemaan vahvasti Euroopan Unionin tavoitteita ilmastonmuutoksen hillinnästä ja sopeutumisesta, kiertotalouden edistämisestä sekä biodiversiteetin turvaamisesta. Tämä edellyttää joustavuutta, koska samat mallit ja ratkaisut eivät toimi Välimereltä Lappiin, mutta myös sellaisen politiikkakokonaisuuden luomista, joka kannustaa tuotannon uudistamiseen ja kestämättömistä käytännöistä luopumiseen.

Tätä taustaa vasten U-jatkokirjeessä yhteisen maatalouspolitiikan strategia-asetukseen ehdotetut lievennykset ehdollisuuden vaatimuksista ovat ongelmallisia. Komission ehdotuksessa tukien saamisen ehdoiksi oli asetettu jatkuva kasvipeite, turvemaiden suojelu ja viljelykiertovaatimus. Ehdot olivat perusteltuja ilmastopäästöjen hillinnän suhteen, joskin kasvipeitteisyyden vaikutuksista ympäristöpolitiikan eri osa-alueisiin tarvitaan tutkimusta. Jos vaatimukset poistetaan I pilarin tukiehdoista, ne on siirrettävä korvattaviin tai hyödyistä maksettaviin osiin II pilarissa. Siirron riskinä on, että tällöin varoja esim. ravinnekierrätystä tai biodiversiteetin suojelua edistäviin toimiin, esim. perinnebiotoopeilla, jää vähemmän käytettäväksi.

Suomessa maaseutuohjelman myönteiset ympäristövaikutukset on saavutettu lähes yksinomaan II pilarin kautta rahoitetun ympäristökorvausjärjestelmän toimenpiteillä. Sen kautta on rahoitettu erilaisia ympäristötavoitteita edistäviä toimenpiteitä, osaa niistä myös huomattavan laaja-alaisina. Nyt esitetty merkittävä leikkaus juuri maaseudun kehittämisen rahoitukseen uhkaa murentaa näitä ympäristön tilan parantamiseen tehtyjä toimia. Mikäli esitetty määrärahaleikkaus toteutuu, Suomen tulee varmistaa että leikkaus kohdennetaan kansallisesti ensisijaisesti ympäristövaikuttavuudeltaan heikoimmiksi arvioituihin toimenpiteisiin.

Maaperän hiilivaraston muutoksilla on suuri merkitys maataloudesta aiheutuvan ilmastovaikutuksen pienentämisessä. Esitetty siirtymäaika turvemaiden suojeluun hidastaa ratkaisevasti ilmastotavoitteiden saavuttamista. Tällä hetkellä Suomessa eloperäisten turvepeltojen hiilivarasto vähenee tuhansia kiloja hehtaarilta vuosittain. Myös kivennäismailla hiilen väheneminen etenee Suomessa 200-300 kg C/ha/vuosivauhdilla. Maaperän hiilivaraston näkökulmasta keskeisimpiä Suomessa ovat:

- turvemaiden hiilivaraston suojelu: noin 10 % Suomen kokonaiskasvihuonekaasuista on peräisin turvepeltojen hiilivaraston hajoamisesta.
- paljaan maan kielto: Suomessa yleinen kevätviljojen viljely jättää hyödyntämättä suuren osan kasvukaudesta.
- viljelykiertovaatimus: suuri osa Suomen peltoalasta on koko ajan viljanviljelyssä, jonka tiedetään heikentävän peltojen tuottavuutta ja monimuotoisuutta.

Ilmastotavoitteiden pohjalta komissio määritti ehdollisuuden vaatimuksia, jotka koskisivat kaikkia tukea saavia viljelijöitä ja turvaisivat tavoitteiden saavuttamisen. Vaatimukset ovat erittäin perusteltuja maaperän hiilivaraston säilyttämisen ja lisäämisen näkökulmasta. Täysimääräisesti toteutettuna ne lisäisivät Suomen kasvihuonekaasuinventaarion nieluja yli 10 Mt CO_2 ekv. . Vaatimusten poistaminen, lieventäminen ja siirtäminen vapaaehtoisiksi tekee haastavaksi päästä tavoitteisiin.

Kannanmuodostuksessa todetaan myös, että ”Suomi voi hyväksyä muutosehdotuksen siitä, että jäsenvaltio voisi täyttää ekojärjestelmällä ilmasto- ja ympäristötavoitteiden lisäksi myös muita tavoitteita, kuten eläinten hyvinvoinnin parantamisen tavoitetta”. Eläinten hyvinvoinnin parantamiseen tarvittavia välttämättömiä investointeja ja toimia ei tulisi käyttää ilmasto- ja ympäristötavoitteiden lieventämisen välineenä.

Kannanotossa todetaan I pilarin ehdollisuuden lievennysten perusteluina, että ”Ilmasto- ja ympäristöjärjestelmään siirrettävä tukimäärä vähentäisi kaikkien tukea hakeneiden viljelijöiden saamaa suorien tukien perustulotukea” ja ”heikentäisi maatalouden kannattavuutta”. Mainittu ongelma kustannusperusteisesta korvaamisesta ei oikeuta vaatimaan ympäristö- ja ilmastojärjestelmän lieventämistä vaan peräänkuulutamme ratkaisuja, joilla maatalouden uudistamista voidaan oikeudenmukaisesti edistää. SYKEn tutkimusten mukaan ilmasto- ja ympäristöystävälliseen ruokajärjestelmään siirtyminen voi tukea maatalouden uusiutumista ja kilpailukykyä sekä kansalaisten terveellistä ruokavaliota ja hyvinvointia. Maataloustukipolitiikan kohdennukset ympäristö- ja ilmastotavoitteita edistäviin toimiin ovat tärkeitä, jotta lupaukset hiilineutraaliudesta ja kunnianhimoisesta ympäristöpolitiikasta voidaan lunastaa. Komission tavoitteena järjestelmän uudistamisessa on vähentää vastikkeettomia tukia ja kohdentaa tukia maatalouden uudistamistavoitteiden saavuttamiseen. Pinta-alatukien siirto ekojärjestelmään on johdonmukainen osa tätä pyrkimystä lisätä maatalouden osallistumista ilmastonmuutoksen hillintään ja biodiversiteetin säilyttämiseen.

Lausunnon ovat valmistelleet kehittämispäällikkö Jorma Jantunen, tutkija Janne Heliölä, erikoistutkija Minna Kaljonen, erikoistutkija Tuomas Mattila ja erikoistutkija Helena Valve.